

Vesien- ja merenhoidon palvelut ja merialuesuunnittelu maakunnassa vuodesta 2020 eteenpäin

1. Mitä varten ko. palvelukokonaisuus on olemassa eli mikä on sen tärkein tavoite?

Vesien- ja merenhoidon tavoitteena on saavuttaa ja turvata Itämeren, sisävesien ja pohjavesien hyvä tila. Merialuesuunnittelulla taas edistetään merialueen eri käyttömuotojen kestävä kehitystä ja kasvua, merialueen luonnonvarojen kestävä käyttöä sekä osaltaan myös meriympäristön hyvän tilan saavuttamista. Maakunnalle puhtaat vedet ja meri ovat tärkeä viihtyvyyden, elinkeinojen harjoittamisen sekä henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta. Merialuesuunnittelun tavoitteena on sovittaa yhteen merellä toimivien alojen alueidenkäytölliset tarpeet ja luoda edellytyksiä merialojen kasvulle ja meriympäristön suojelulle. Merialuesuunnittelu perustuu EU:n merialuesuunnitteludirektiiviin, ja siitä säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999).

2. Mitkä ovat ne keinot, joilla tavoitteeseen päästään?

Vesien- ja merenhoitoa tehdään kaikissa maakunnissa ja kaikki maakunnat nimetään vesien- ja merenhoidossa toimivaltaisiksi viranomaisiksi, jotka ilmoitetaan EU komissiolle. Maakuntien kokoamien tietojen pohjalta laaditaan seitsemän vesienhoitoaluekohtaista vesienhoitosuunnitelmaa sekä vesienhoitoalueet kattavat toimenpideohjelmat. Ympäristöministeriö valmistelea alueellisten vesienhoitosuunnitelmien ja merenhoitosuunnitelman pohjalta valtioneuvoston päätösesityksen. Toimenpideohjelmissä esitetään konkreettiset toimenpiteet vesien hyvän tilan saavuttamiseksi ja turvaamiseksi. Vesienhoitoalueella maakunnat sopivat yhteistyöstä kuten esimerkiksi yhdestä vesienhoitosuunnitelman kokoavasta maakunnasta.

Ympäristöministeriö yhteistyössä Maa- ja metsätalousministeriön ja Liikenne- ja viestintäministeriön kanssa laatii yhden valtakunnallisen aluevesiä ja talousvyöhykettä koskevan merenhoitosuunnitelman. Alueellisesta merenhoidon järjestämisen yhteensovittamisesta sekä merenhoidon ja vesienhoidon yhteensovittamisesta vastaavat maakunnat yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Maakunnat voivat sopia merenhoidon järjestämistä koskevasta yhteistyöstä. Maakunnat myös huolehtivat vesienhoidon ja merenhoidon sidosryhmäyhteistyöstä ja suunnitelmien laatimiseen liittyvän kuulemisen järjestämisestä.

Maakuntien tulee omalta osaltaan edistää vesien- ja merenhoitosuunnitelmiin sisältyvien toimenpideohjelmien toimeenpanoa yhteistyössä alueen muiden sidosryhmien kanssa. Vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toteutuksessa keskeistä on toimeenpanon edistäminen tiedollisesti ja taloudellisesti mm. erilaisin vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden toteuttamiseen myönnettävin avustuksin. Maakunnalla on mahdollisuus hyödyntää erilaisia EU rahoitusinstrumentteja toimenpiteiden toteuttamishankkeiden rahoituksessa. Maakunta antaa myös asiantuntijatukea sidosryhmille vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden hankkeistamiseksi.

Maakuntien tehtäväksi siirtyy myös pinta-, pohja- ja meri- sekä rannikkovesien tilan seuranta. Vesien tilan seuranta koostuu pintavesien ekologisen ja kemiallisen tilan sekä pohjaveden kemiallisen ja määrällisen tilan seurannasta. Seurantatiedon ja käytössä olevien vesien ja meren tila-arvioiden avulla tunnistetaan ne vesistöt ja rannikkoalueet, joihin toimenpideohjelmien toimenpiteet pitää kohdistaa. Lisäksi maakunnat seuraavat toimenpideohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamisen tilannetta ja niiden vaikuttavuutta, jonka avulla saadaan tietoa tavoitteiden toteutumisesta ja voidaan ennakoida vesien tilassa tapahtuvia muutoksia.

Vesienhoidon ja merenhoidon suunnittelussa yhtenäinen valtakunnallinen toimiva ja käytettävä tietojärjestelmä on keskeinen työväline työn onnistumisen kannalta. Sen avulla varmistetaan tietojen laatu ja yhtenäisyys, saadaan valtakunnallisesti kattavia koosteita, tietoa jaettua keskitetysti kansalaisten, hallinnon ja yksityisten tahojen käyttöön sekä varmistetaan sähköisen EU-raportoinnin mahdollisuudet. Varsinaisten prosessien rinnalla kulkee kaikkiin vaiheisiin liittyvät kansalaisten kuuleminen, viestintä ja sidosryhmäyhteistyö.

Rannikon maakunnat laativat yhteistyössä kolme Suomen alue- ja talousvedet kattavaa merialuesuunnitelmaa. Maakunnat myös hyväksyvät suunnitelmat. Merialuesuunnitelma on laaja-alainen yleispiirteinen suunnitelma, jossa tarkastellaan ja sovitetaan yhteen erityisesti energia-alan, meriliikenteen, kalastuksen ja vesiviljelyn, matkailun, virkistyskäytön sekä ympäristön ja luonnon säilyttämisen, suojelun ja parantamisen tarpeita. Merialuesuunnitelmat sovitetaan mahdollisuuksien mukaan yhteen naapurimaiden merialuesuunnitelmien kanssa, mistä huolehtii ympäristöministeriö. Maiden kesken tehtävän yhteistyön tavoitteena on parantaa Itämeren käytön kestävyyttä kokonaisuudessaan, vähentää merialueiden käyttöön liittyviä intressiristiriitoja ja edesauttaa meren hyvän tilan saavuttamista.

3. Keitä ovat tämän palvelukokonaisuuden asiakkaat?

Maiden kesken tehtävän yhteistyön tavoitteena on parantaa vesien ja Itämeren tilaa ja käytön kestävyyttä kokonaisuudessaan. Vesienhoidon ja merenhoidon asiakkaita ovat maakunnan asukkaat, vapaa-ajan asukkaat ja matkailijat, maa- ja vesialueenomistajat, kuntien ja valtion lupaviranomaiset, toiminnanharjoittajat ja konsultit, kansalliset ja kansainväliset tutkimus- ja kehittämislaitokset sekä yliopistot. Vesien- ja merenhoidon tavoitteiden saavuttamisesta eli hyvälaatuisesta vedestä ja hyvässä tilassa olevista merialueista hyötyvät laaja joukko liike- ja yritystoimintaa, joka on suoraan tai välillisesti riippuvainen vedestä.

Vesien ja merenhoidon tuottamaa tietoa ja asiantuntijapalveluja käytetään laajasti hyväksi eri tarkoituksissa, kuten esimerkiksi paikallisissa ja alueellisissa vesien tilaan liittyvien hankkeiden valmistelussa ja toteuttamisessa. Maakunnat tuottavat tehtävänsä puitteissa huomattavan määrän vesiin ja mereen liittyvää ympäristötietoa, joka on tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusta.

Vesienhoito ja merenhoito perustuvat EU:n vesipuite-, meristrategia- pohjavesi- ja prioriteettiainedirektiiveihin. Vesien- ja merenhoidosta säädetään laissa vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) sekä useissa lakiin liittyvissä valtioneuvoston asetuksissa (980/2011, 1040/2006, 1022/2006, 1303/2004). Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi tehtävien perustoimenpiteiden kautta vesienhoidonsuunnittelulla on kiinteä linkki myös muihin vesiin liittyviin EU-direktiiveihin, kuten yhdyskuntajätevesi-, juomavesi-, luonto- ja lintu- sekä nitraattidirektiiveihin ja näiden kansallisiin säädöksiin. Merenhoidon hyvä ympäristön tila arvioidaan myös muita direktiivejä ja EU-päätöksiä huomioiden, kuten prioriteettiaine- ja luontodirektiivi sekä kalastukseen ja elintarviketurvallisuuteen liittyvät päätökset.

Merialuesuunnittelun asiakkaita ovat mereen liittyvien toimialojen hallinnosta vastaavat valtion viranomaiset sekä yritykset ja elinkeinonharjoittajat, järjestöt ja muut sidosryhmät, virkistyskäyttäjät, rannikon asukkaat ja vapaa-ajan asukkaat.

4. Mitkä ovat tämän palvelukokonaisuuden tuotteet ja yksittäiset palvelut?

Neuvonta- ja asiantuntijapalvelut

Vesien ja merenhoidon suunnittelu

Vesien- ja merenhoidon suunnittelu on asiantuntijapalvelua, johon kuuluvat

- vesistöjen perustietojen ylläpito
- sisävesien ja meriympäristön tilan arviointi
- pohjavesialueiden määrittäminen ja luokittelu
- vesien tilan seurannan järjestäminen
- ihmistoiminnan vaikutusten arviointi
- meriympäristön hyvän tilan arviointi
- Itämeren tilan seurantaan osallistuminen ja
- vesienhoitosuunnitelman ja toimenpideohjelman valmistelu.

Vesien- ja merenhoidon tehtäväkenttään kuuluu laajasti eri vesiin ja mereen vaikuttavan ihmistoiminnan, niiden vaikutusten sekä niiden hallinta- ja vähentämiskeinojen asiantuntijuus ja neuvonta. Keskisimpiä ihmistoimintoja tai niiden vaikutuksia vesien ja meren tilan kannalta ovat yhdyskuntien ja haja-asutuksen aiheuttamat paineet kuten jätevesien käsittely sekä maa- ja metsätalouden sekä turvetuotannon ja kalankasvatuksen aiheuttamat vesien kuormitus ja rehevöityminen. Lisäksi erityistä asiantuntemusta maakunnissa tarvitaan teollisuuden ja muun pistekuormituksen vähentämisen ja hallintatoimien osalta. Näihin eri toimiin liittyy myös erikoisosaamista vaativia asiantuntijapalvelun tarpeita kuten pohjavedet, vesistökuormitukset ja vesiympäristölle haitalliset ja vaaralliset aineet.

Viestintä- ja tietopalvelut

Vesienhoidon suunnitelma ja toimenpideohjelma

Maakuntien tuottama ja keräämä tieto kootaan tietojärjestelmään ja yhteisiin asiakirjoihin, joita ovat vesienhoidon toimenpideohjelmat ja -suunnitelmat. Näistä asioiva asiakas saa kootun kuvan toimintaympäristönsä vesiluonnosta ja siihen vaikuttavista ihmistoiminnasta.

Lisäksi asiakas saa kootun kuvan toimenpiteistä ja niiden arvioiduista kustannuksista, joiden avulla voidaan saavuttaa tai ylläpitää vesiluonnon hyvä tila.

Palveluun liittyvät tietojärjestelmät asiantuntijoille ovat Hertta (pääosajärjestelmät Vemu ja Povet). Lisäksi käytetään tietoja seuraavista tietojärjestelmistä: Vahti, Pivet, RHR, Veeti, VEMALA, VemuGis ja Ympäristöraportit. VELMU ja LajiGIS, pohjaeläinrekisteri sekä useat tietokokkonaisuudet, joita varten ei vielä ole mitään tietokantaa. Lisäksi tulee huomioida tietokantojen linkkaus kansainvälisiin tietojärjestelmiin (HELCOM, EmodNET, WISE, WORMS) ja näiden edellyttämä tiedon yhteensopivuus.

Parhaillaan on käynnissä kehittämishanke toimenpideohjelmien sähköistämiseksi, jonka tavoitteena on muuttaa toimenpideohjelmat nykyisistä pdf-asiakirjoista helppokäyttöiseen muotoon verkkopalvelussa.

Kansalaisten tietotarpeisiin suunnattua yleisluontoista tietoa vesien- ja merenhoidosta on koottu www.ymparisto.fi -sivuille. Lisäksi tietoa on kaikkien saatavilla asiakasjärjestelmistä. Tällaisia palveluja ovat mm. Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ylläpitämät AvoinTieto (syke.fi/avointieto) ja Vesikartta. Merenhoidossa SYKE valmistelee yhteistyökumppanien kanssa Meritieto-portaalia, joka on rajapinta, jonka kautta tiedon hakija löytää kaiken meren liittyvän tiedon. Esimerkiksi merialuesuunnitelmat ja niiden suunnitteluaineistot ovat kaikkien käytettävissä parhaillaan kehitettävässä meritietoportaalissa.

Luvat, ilmoitukset ja päätökset

Maakunnat toimivat vesien- ja merenhoidon osalta viranomaisena, joilla on paras asiantuntemus maakuntansa vesistä, niiden tilasta ja siihen vaikuttavasta ihmistoiminnasta. Erityisesti valtion ja kuntien lupaviranomaiset käyttävät tätä asiantuntemusta ja maakunnan keräämää tietoa hyödykseen mm. eri ympäristölakien mukaisten lupaprosessien eri vaiheissa.

Rahoituspalvelut

Vesienhoidon ja merenhoidon toimeenpanon avustukset

Maakunnat voivat edistää vesien- ja merenhoidon tavoitteita ja toimenpiteiden toteuttamista rahoittamalla vesien tilaa parantavia tai tilaa ylläpitäviä hankkeita. Rahoituspalvelu

edellyttää toimivaa sähköistä asiointia (mm. sähköiset avustus- ja maksatushaku-lomakkeet, ohjeistus verkkosivuilla) sekä asiakasneuvontaa (yleisneuvonta ja asiantuntijapalvelut), mutta myös asiantuntijatukea uusille hankkeille. Palvelun toteuttamiseksi tarvittavat tietojärjestelmät ovat nykyisin asiantuntijakäytössä.

Kehittämisen- ja edistämispalvelut

Vesienhoidon ja merenhoidon toimeenpanon edistäminen

Maakunnat edistävät vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden toteutusta yhteistyössä alueellisten ja paikallisten yhteistyötahojen (mm. kalastusalueet, kunnat, paikalliset vesien-suojeluyhdistykset) kanssa. Maakuntien palveluja ovat mm. hankkeiden suunnitteluun osallistuminen ja niiden koordinointi yhdessä alueellisten toimijoiden kanssa ja lisäksi myös asiantuntijatuki toimenpiteiden kohdentamiseen ja priorisointiin sekä tehokkaimpien toimenpiteiden valintaan ja yksityiskohtaisempaan suunnitteluun sekä kustannus/hyötyanalyysien tekemiseen.

Palvelua tuotetaan mm. verkkopalveluina, neuvontapalveluna, kuten yleisneuvontana, sektorikohtaisena neuvotteluina ja asiantuntijapalveluina. Palvelun käyttöön liittyvät tietojärjestelmät ovat asiakkaille

- Vesikartta
- Oiva-palvelu (Hertan asiakasversio)
- Järvikunnostusverkosto
- Syke/avointieto ja
- ymparisto.fi-sivut.

Lisäksi asiantuntijakäytössä ovat

- Hertta (pinta/pohjavedet)
- VEMALA vedenlaadun ja ravinnekuormituksen mallinnus- ja arviointijärjestelmä
- Vahti valvonta- ja kuormitustietojärjestelmä sekä
- paikkatietojärjestelmät.

Maakuntien neuvontapalvelun tukena ovat asiantuntijoille suunnatut tietojärjestelmät kuten

- Hertta (pinta/pohjavedet)
- VEMALA vedenlaadun ja ravinnekuormituksen mallinnus- ja arviointijärjestelmä
- Vahti valvonta- ja kuormitustietojärjestelmä sekä
- paikkatietojärjestelmät.

Näiden lisäksi voi olla myös muita toimialakohtaisia erillisiä sähköisiä tietokokonaisuuksia (www-sivut) ja oppaita sekä ohjeita. Maakunnilla on tärkeä tehtävä vesienhoidon ja merenhoidon toimenpiteiden raportoinnista, sillä ne tuntevat parhaiten mitä alueellisia toimenpiteitä on tehty ja tehdään.

Merialuesuunnittelu

Merialuesuunnittelun palvelut ovat luonteeltaan *kehittämis- ja edistämispalveluja*, jotka koskevat Suomen merialueiden käytön suunnittelua kokonaisuutena sekä maakunnan omaa suunnittelua. Palvelut sisältävät laaja-alaisen tietopohjan ja yhteistyöpohjan merialueen muulle suunnittelulle ja käytölle.

Merialuesuunnittelun tuote on merialuesuunnitelma, joka on merialueen käytön suunnittelun keskeinen väline. Suunnitelma laaditaan laajassa yhteistyössä eri viranomaisten ja sidosryhmien kesken. Siinä määritellään 10–30 vuoden aikajänteellä merialueen käytön strategiset linjaukset ja luodaan edellytyksiä merialueen elinkeinojen pitkäjänteiselle kehittämiselle.

Merialuesuunnitelma palvelee merenkäytön suunnitelmallisen ja kestäväen käytön sekä meren hyvän tilan edistämistä. Merialuesuunnitelma ja siihen liittyvät tietoaineistot palvelevat viranomaisia, elinkeinonharjoittajia ja sidosryhmiä heidän omassa toiminnassaan. Merialuesuunnitelma palvelee muuta maakunnan merialueen alueidenkäytönsuunnittelua ja sekä merialueen kehittämistä.

5. Mitkä ovat liittymä- ja rajapinnat maakunnan muiden palvelujen ja toisten organisaatioiden tuottamien palvelujen kanssa?

Vesien- ja merenhoito on laajasti poikkileikkaava maakunnan tehtävä, jolla on paljon yhtymäkohtia muihin maakunnan tuottamiin palveluihin kuten alueiden käytön, luonnonsuojelun, ympäristötiedon tuottamisen sekä erityisesti luonnonvaratehtäviin; vesi- ja kalatalouteen, tulvariskienhallintaan sekä maatalouteen. Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi saumaton yhteistyö ja synergioiden löytäminen eri tehtävien ja palvelujen välillä ovat maakunnan kannalta keskeistä.

Maakuntien vastuulla olevaa vesien- ja merenhoidon suunnittelua toteutetaan pääasiassa yhteistyössä SYKE:n ja ohjaavien ministeriöiden (Ympäristöministeriö, Maa- ja metsätalousministeriö sekä Liikenne- ja viestintäministeriö) kanssa. Lisäksi työhön osallistuu myös tutkimuslaitoksia kuten Luonnonvarakeskus, Metsähallitus ja Ilmatieteenlaitos ja GTK. Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamisessa ja toimienpiteiden toimeenpanossa keskeisiä kumppaneita ja toimijoita ovat viranomaiset ja alueen toiminnanharjoittajat.

Merialuesuunnittelulla on kytkentöjä merellä toimivien valtion viranomaisten ja elinkeinonharjoittajien toimintaan, erityisesti energian, meriliikenteen, kalastuksen, matkailun ja virkistykseen suunnitteluun liittyen sekä ympäristön ja luonnonsuojelun edistämiseen liittyen. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat näistä vastaavat ministeriöt, Metsähallitus, Liikennevirasto, Museovirasto, SYKE, Luonnonvarakeskus (LUKE) sekä eri alojen järjestöt. Valtion viranomaiset osallistuvat merialuesuunnitelmien laatimisessa tarvittavaan yhteistyöhön ja toteuttavat osaltaan suunnitelmaa omassa toiminnassaan. Etenkin Saaristomeren ja Selkämeren alueiden merialuesuunnittelussa on myös huomioitava suunnittelu yhteistyö Ahvenanmaan maakuntahallituksen kanssa, joka vastaa merialuesuunnitelman laatimisesta Ahvenanmaan aluevesille.

Merialuesuunnittelulla on kytkentöjä muuhun alueidenkäytön suunnitteluun ja aluekehittämiseen. Merialuesuunnittelussa näitä tarkastellaan yhtä maakuntaa laajemmalla merialuesuunnitelma-alueella sekä Suomen koko merialueella talousvyöhyke mukaan lukien. Merialuesuunnittelulla on tiivis kytkentä merenhoitoon siten, että merialuesuunnittelulla edistetään merenhoidon tavoitetta, meriympäristön hyvän tilan saavuttamista. Merenhoidon alue ja kolmen merialuesuunnitelman alueet yhdessä vastaavat toisiaan ja näin merenhoidon seurantatietoja voidaan hyödyntää muun muassa merialuesuunnitelmien ajanmukaisuuden ja toimivuuden tarkastelussa. Valtion rajat ylittävän suunnittelun osalta tulee huomioida yhteistyö Ruotsin, Viron ja Venäjän kanssa huomioiden mitä merialuesuunnittelulidirektiivissä, HELCOM-VASAB merialuesuunnitteluyhteistyössä ja maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä ympäristöministeriön merialuesuunnittelun ohjeistuksissa todetaan.

6. Miten maakunnan sisäinen yhteistyö näiden palvelujen asiakaslähtöiseksi tuottamiseksi on järjestettävä?

Vesien ja merenhoito varten kerättyä tietoa tarjotaan avoimesti. Vaikka tietoa on nytkin hyvin saatavissa, niin tarkoituksena on kehittää vesien- ja merenhoidon tiedonhallintaa yhä avoimemmaksi. Avoin tieto sisältää mm. ympäristötilan seurantatiedon (raakadatan) että siitä tehdyt tila-arviot. Lisäksi tietoa on saataville vesien ja meren ravinnekuormituksesta ja muista ihmisen aiheuttamista paineista.

Sisä- ja rannikkovesien seurantaohjelman laatiminen ja seurannan järjestäminen edellyttää vesienhoitoalueittain maakuntien välistä yhteistyötä. Lisäksi vesiseurantojen osalta tulee tehdä yhteistyötä eri seuranta- ja tarkkailutietoja tuottavien tahojen kanssa johdonmukaisen vesiä koskevan tilatiedon tuottamiseksi.

Tällä hetkellä tärkeimmät tietolähteet

- VEMALA (Kuormitusmalli)
- POVET (Pohjavesitietojärjestelmä)
- YLVA (Pistekuormittajien kuormitusrekisteri)
- VESTY (Vesistöiden rekisteri)
- KPLANK (Kasviplanktonrekisteri)
- VEETI (Vesihuollon tietojärjestelmä)
- KERTY (Haitallisten aineiden kertymärekisteri)
- HYDRO (Hydrologian tietojärjestelmä)
- POHJE (Pohjaeläinrekisteri)
- Koekalastus (Kalastorekisteri)
- VESLA (Vedenlaaturekisteri)
- JARVI (Järvirekisteri)
- UOMA (Jokien uomarekisteri)
- Meritietoportaali (Meritiedon käyttöliittymä)
- VESIPETO-vesitietovaranto (paikkatietoaineisto)

Merialuesuunnitelman valmistelussa on tärkeää hyödyntää maakunnan eri tehtäväalueiden, kuten alueidenkäytönsuunnittelun, aluekehittämisen, vesien- ja merenhoidon, ympäristön- ja luonnonsuojelun, kalatalouden ja liikenteen asiantuntemusta.

